

BOYAQ İŞİ: qayda və prinsipləri

Təbii boyaqlardan istifadəni öyrənmək həm asan, həm də maraqlıdır.

Biz ötən saylarımızda oxucularımızı təbii boyaq, boyaq bitkiləri, həşəratları haqqında geniş materiallarla tanış etmişik. Bu məqalədə isə xüsusi texniki avadanlıqlar olmadan, hər bir evdə tapılan adi stəkandan ölçü vahidi kimi istifadə etməklə təbii boyama üsulunu təqdim edirik. Ümid edirik ki, göstərilən təlimatlar boyamanı təbii boyaq və sadə avadanlıqlar vasitəsilə özünüzinə sınaqdan keçirmənizə kömək edəcək.

Hələ qədim dövrlərdən Azərbaycanda bitki, həşərat, mineral mənşəli təbii boyaq növlərindən istifadə edilib. Boyaqçılar hələ termometr, elektron tərəzilər və ölçü cihazları meydana gəlməzdən çox-çox əvvəl təbii boyaq vasitəsilə gözəl rənglər əldə edirdilər. Biz də ev şəraitində istifadə edə biləcəyiniz ləvazimatları nəzərinizə çatdırırıq. İlk növbədə qabdan başlayaq.

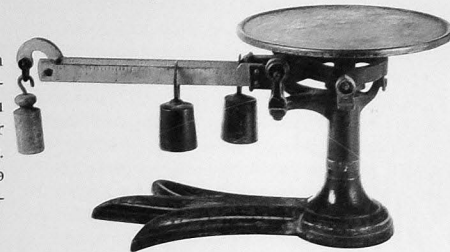
İpləri boyamaq üçün alüminium, paslanmayan polad və ya odadavamlı şüşə qablar lazımdır. Qaynama zamanı alüminium metalının cüzi bir hissəsi əridiyindən daha parlaq rənglər alındığı üçün ona üstünlük verilir. Polad qablarda dəmirin cüzi əriməsi isə boyaq maddəsini tündləşdirir. Ona görə də həvəskar boyama üçün odadavamlı şüşə qablar daha münasibdir. Amma daha böyük həcmli boyama işi üçün böyük alüminium qablar tələb olunur.

Boyama zamanı istiliyi içərisində civə olmayan termometrlə ölçmək məsləhətdir. Çünki civəli termometrin sınıma ehtimalı böyükdür.

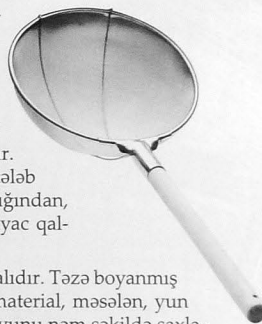

Aşqarlayıcı maddələrin və boyanacaq materialın çəkisini bilmək üçün qapan tərəzidən istifadə tövsiyə olunur. Yaylı tərəzi böyük miqdarda lif və boyaq materialını çəkmək üçün sərfəlidir. Elektron tərəzilər isə həvəskar boyaqçılardan az miqdarda ip boyaması üçün əlverişlidir. Boyaq materiallarını həvəngdəstədə, qəhvəyüdəndə üyütmək olar. Bu işi elə ehtiyatla görmək lazımdır ki, boyaq materialı azalmasın.

Adətən, iplərin boyalı suda ocaqda qaynadılır. Lakin adətən ağac mümkün qədər az işlədilir. Bu zaman, əsasən, propan qazından istifadə edilir. İsti bölgələrdə isə suyu əvvəlcə günəş enerjisi ilə qızdırmaq olar.

Məhlulu qarışdırmaq üçün taxta və ya şüşə çubuqlar lazım olacaq. Əgər boyama zamanı indiqo işlədilsə, onda mütləq rezin əlcəklər tövsiyə olunur. Ələk boyaq materiallarını məhluldan süzmək üçün tələb olunur. Çox zaman boyaq suyu sadəcə süzülüb atıldığından, boyaq materialı isə qazanda qaldığı üçün ələyə ehtiyac qalmır.

Təzə boyanmış material yalnız su ilə və neytral sabun istifadə edilərək yuyulmalıdır. Təzə boyanmış material açıq havada kölgə və ya yarım-kölgədə qurudulmalıdır. Aşqarlanmış material, məsələn, yun açıq havada qurudulduqdan sonra istənilən şəraitdə saxlanıla bilər. Aşqarlanmış yunu nəm şəkildə saxlamaq olmaz.

Aşqarlama və boyaq vannası üçün kran, bulaq suyu, əgər kifayət qədər təmizdirsə, axar sudan istifadə oluna bilər. Adətən, cod suyun tərkibindəki kalsium rənglərin parlaqlığını artırır.

Boyanaacaq materialın növündən, boyama üsulundan və nəzərdə tutulan rəngdən asılı olaraq boyama vasitələri bir neçə qrupa bölünür. Demək olar ki, bütün vasitələrlə işığa kifayət qədər davamlı boyalar əldə etmək mümkündür. Suyun miqdan həmişə dəqiq olmur. Lif materialı tam boyaq məhluluna batmalı və asanlıqla qarışdırılmalıdır. 1:20 nisbətində kütlə minimum hesab edilə bilər. 1 kq yun üçün 20 litr sudan istifadə edin.

Yun, qıl və ipək kimi bütün heyvani liflər zülallardan ibarətdir. Belə liflərin boyanma üsulları çox oxşardır. Yun çox yüksək temperaturda qaynadılırsa, yüngülcə keçələşə bilər. Bunun qarşısını almaq üçün suyu 80-90°C qızdırmaq lazımdır. Aşqarlama və boyama vaxtı isə bu temperatur iki dəfə artırılır. Yunun ayrılma-ayırılmaməsindən asılı olmayaraq lifin boyanı qəbul etməsində mühüm fərq yoxdur. Boya hamamları ilk boyamadan sonra istifadə olunmur. Amma onların az intensiv rəng ilə nəticələnmək ikinci istifadəsi mümkündür. Boya materialını qaynamaq həddinə çatdırın, azacıq soyutduqdan sonra aşqarlayıcı və yunu ələvə edin, 10-30 dəqiqə qaynadın. 12 saat soyudun, sonra məhluldan çıxarıb yaxalayın; yunu yuyaraq qurumağa qoyun.

"Azərbaycan xalqaları"